Sosiaalitaito tukee
kuntien pitkäjänteistä kehittämistyötä

Sosiaalitaidon tärkein tehtävä on auttaa Länsi- ja Keski-Uudenmaan kuntia kehittämään työtään pitkäjänteisesti. Hankkeita suoltavaksi automaatiksi sosiaalialan osaamiskeskus ei ole ryhtynyt.

Merja Salmea vaivaa valtakunnallisen sosiaalipoliittisen keskustelun ja kokonaisnäkemyksen puute. "Tämä näkyy osaamiskeskuksissa niin, että meille satelee erilaisia pikkutehtäviä. Saa olla tarkkana siinä, mitä kaikkea ottaa tehtäväkseen."

"Emme rakentele hankkeita ja "myy" niitä kunnille, vaan kehitämme yhdessä niitä asioita, joiden kehittämistarpeet nousevat kunnista", Sosiaalitaidon kehitysjohtaja **Merja Salmi** korostaa.

"Olemme työstäneet kuntien kanssa kehittämisen teemat. Hankkeet ovat keino saada niiden käsittelyyn rahoitusta ja henkilöstöä. Keskitymme seudullisiin tai alueellisiin hankkeisiin, jotka uudistavat palveluiden rakenteita pitkällä aikavälillä. Emme halua irrallisia hankkeita, jotka eivät kuulu mihinkään kokonaisuuteen."

Länsi- ja Keski-Uudenmaan kunnat ovat keskikokoisia ja pieniä kuntia, joissa ei ole erikseen henkilöstöä kehittämistyöhön. Tämä lisää osaamiskeskuksen merkitystä. Se ei kuitenkaan ota kehittämisvastuuta itselleen vaan tukee kuntia kehittämistyön alkuun ja kannattelee työn etenemistä.

Osaamiskeskus on vankasti jalkautunut kuntiin: sen työntekijät ovat mukana yli 20 foorumissa, joissa he työskentelevät yhdessä kuntien työntekijöiden kanssa. Näitä ovat muun muassa seutujen sosiaalijohtajien työkokoukset sekä eri sisältöalueiden ja hankkeiden verkostot. Kehittämisen aiheet muotoillaan näillä foorumeilla. Niillä vahvistetaan myös tutkimus- ja oppilaitosyhteistyötä, luodaan verkostoja yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kanssa.

Lapsiperheiden palvelut ja päihde- ja mielenterveyspalvelut ovat toiminnan painopisteitä. Varhaiskasvatus on merkittävä kehittämisalue. Vanhustyö on ollut melko vähän esillä. Sosiaalipäivystystä kehitetään kaikilla kolmella seudulla, joita Sosiaalitaito palvelee.

Kehittämistarpeiden täsmentämisen lisäksi foorumeilla syntyy kunnille yhtenäisiä käytäntöjä. Esimerkiksi Kuuma-kuntien, Järvenpään, Keravan, Mäntsälän, Nurmijärven, Tuusulan ja Pornaisten yhteistyöryhmässä tehdään vammaispalveluihin seudullista ohjeistusta. Lohjan seudulla niin sanotuissa Hiiden pilotin kunnissa yhtenäistetään lastensuojelun alkuvaiheen arviointia. Siihen kuuluvat Karjalohja, Karkkila, Lohja, Nummi-Pusula, Sammatti, Siuntio ja Vihti.

Seuduilla on myös keskusteltu yhteisestä henkilöstöpolitiikasta, jotta kunnat eivät houkuttelisi toisiltaan työntekijöitä. Seudullista sijaispankkia on suunniteltu.

Palveluiden vaikuttavuus ja talous tarkasteluun

Joissain asioissa osaamiskeskus on ryhtynyt itse toimeen. Sosiaalialan tietovarantoja ja tietojärjestelmiä kehittävä Arkitieto biteiksi -hanke on syntynyt sen aloitteesta, mutta kentän tarpeista. Myös sosiaalipalvelujen taloutta ja vaikuttavuutta koskeva Paljonko on paljon? -hanke on muita hankkeita enemmän osaamiskeskuksen käsissä. Se on rakennettu yhdessä Päijät-Hämeen ja Itä-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskuksen Verson kanssa. Se toteutetaan yhteistyössä muun muassa Kuopion yliopiston ja Diakonia-ammattikorkeakoulun kanssa.

"Molemmat teemat ovat isoja ja tärkeitä kysymyksiä, joita

Petteri Heino kertoo, että kuntien yhteistyön rakentaminen on vaatinut Länsi- ja Keski-Uudellamaalla työtä, koska kunnilla ei ole seutuyhteistyön perinteitä samalla tavoin kuin pohjoisemmassa Suomessa. Kaikille kunnille ei ole vielä selvää, minkä kuntien kanssa missäkin asiassa pyritään yhteistyöhön.

yksittäisten kuntien ei kannata selvitellä yksin. Siksi ryhdyimme näissä asioissa aktiivisiksi", Salmi sanoo. Hän on hämmästynyt siitä, etteivät esimerkiksi sosiaalipalvelujen taloutta koskevat asiat ole esillä sosiaalialan valtakunnallisessa kehittämishankkeessa.

Seutuyhteistyö rakentuu pikku hiljaa

Sosiaalitaidon vakituisilla työntekijöillä on kullakin oma sisältöalueensa ja seutunsa hoidettavanaan. Osaamiskeskus toimii varsin pitkälti seuduittain.

Erikoissuunnittelija **Petteri Heinon** vastuulla on aikuissosiaalityö ja Hiiden pilotti. Hänen kokemuksensa mukaan virkamiehillä on seutuyhteistyöstä jo melko hyvä yhteinen näkemys, mutta joissain kunnissa yhteistyöltä puuttuu kuntajohdon selkeä tuki.

"Tämä tekee yhteistyöstä varovaista. Asioita kartoitetaan ja selvitetään, mutta päätöksiä ei tehdä. Joissain kunnissa kunnan johto tai sosiaalijohto on vastikään vaihtunut ja tämä hidastaa yhteistyön kehittymistä. Jotkut kunnat eivät laita resursseja yhteistyöhön, koska se tuntuu vain tuottavan työtä – vielä ei ole näkyvissä, mitä yhdessä voidaan saada aikaan."

Kunnissa kehittäminen on irrallaan strategioista

Työn pohjana ovat maakunnan, seutujen, kuntien ja sosiaalihuollon eri osa-alueiden strategiat ja ohjelmat. Sosiaalitaito on analysoinut seuduilla sitä, miten strategioissa määritellyt kehittämisen painopisteet näkyvät konkreettisessa kehittämistyössä, kuten hankkeissa.

"Yhdellä seudulla pitäisi strategioiden mukaan uudistaa palvelurakenteita, mutta yksikään hanke ei luo uusia palveluntuottamistapoja. Hankkeet keskittyvät melko pienten, sinänsä tärkeiden, sisältöasioiden parantamiseen. Myös lastensuojelua painotettiin, mutta yhtään sitä koskevaa hanketta ei ollut meneillään", Heino kuvaa kehittämisen todellisuutta.

"Toiselta seudulta puuttuvat strategiat, joita vasten kehittämistyötä voisi peilata. Hankkeita sen sijaan oli useita kymmeniä."

Salmi sanoo, että kehittämisen sisältöön vaikuttaa se, millaisiin asioihin hankerahaa on saatavilla. Aikaansaavat hanketyöntekijät osaavat pystyttää uuden hankkeen ja samalla itselleen työpaikan. Vuoden 2003 alussa Sosiaalitaidon alueella oli noin 300 sosiaalihuollon kehittämishanketta.

"Kun johto ja päättäjät eivät keskustele siitä, onko jokin hanke kunnan kokonaisuuden kannalta järkevä, hankkeita syntyy hallitsemattomasti. Usein tärkein kehittämisen kohde ei myöskään ole se, mitä eniten halutaan kehittää."

Faktoja kehittämisen pohjaksi

Osaamiskeskus tuottaa tietoa sen pohjaksi, että kehittämistyötä voitaisiin muuttaa pitkäjänteisemmäksi, rakenteellisiin muutoksiin pyrkiväksi sekä arviointi- ja tutkimustietoon perustuvaksi. Se on tärkeä taustatiedon tuottaja ja kokoaja.

Hiiden pilotin alueelta kootaan tietoa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöstä, sen mitoituksista ja koulutuksesta. Läntisellä Uudellamaalla kuvataan kuntien sosiaalipalveluja, prosesseja ja kehittämisen kohteita kehittämistyön linjausten pohjaksi. Myös seudullisia palvelukuvauksia tehdään ja kuntien tekemiä eri sektoreiden selvityksiä kootaan muiden kuntien käyttöön.

"Tämä on sellaista perustietoa, jota ilman yhteistä pitkäjänteistä kehittämistyötä on mahdotonta viedä eteenpäin. Emme voi työskennellä oletusten perusteella", Salmi toteaa.

Hankesilpun sijaan sosiaalipoliittista keskustelua

Salmea vaivaa se, että valtakunnallisen sosiaalialan kehittämishankkeen osahankkeet ovat epätasaisia ja keskenään eri kokoluokan asioita:

"Välillä tuntuu, että on sattumanvaraista, millaisia asioita valtakunnan sosiaalipolitiikassa nousee esiin. Laaja-alaista sosiaalipoliittista keskustelua ei käydä eikä periaatteellisiin kysymyksiin oteta kantaa, mutta pienehköjä uudistuksia viedään tarmokkaasti eteenpäin."

"Osaamiskeskukselle tämä merkitsee sitä, että meille satelee yksittäisiä tehtäviä ja toiveita, joihin pitäisi pikaisesti tarttua. Kokonaisuus hämärtyy helposti pikkutehtäviin. Jos emme itse pohtisi koko ajan sitä, mitä teemme, olisimme kaikenlaisten toiveiden vietävissä."

Erja Saarinen

Maaseutua ja kasvavia kehyskuntia

Sosiaalitaito on Länsi- ja Keski-Uudellamaalla toimiva sosiaalialan osaamiskeskus. Siinä on osakkaina 19 alueen 20 kunnasta. Sen toimipiste on Järvenpäässä. Yksi työntekijä työskentelee Lohjalla.

Sosiaalitaidon rahoituspohja poikkeaa muista osaamiskeskuksista, sillä osakkaat ovat merkittävästi sitoutuneet toimintaan vuosittaisella toiminta-avustuksella. Tämän turvin sinne on palkattu kolmas vakituinen työntekijä – valtionosuus riittäisi kahteen työntekijään. Vakituisia työntekijöitä ovat kehitysjohtaja **Merja Salmi** sekä erikoissuunnittelijat **Petteri Heino** ja **Pia Mäkeläinen**.

Projektityöntekijöitä on viisi. Vuosittain keskuksessa toimii 10–15 opiskelijaa alueen viidestä ammattikorkeakoulusta ja muun muassa Helsingin ja Tampereen yliopistoista.

Alueella on noin 362 000 asukasta. Kunnat ovat melko samankokoisia. Yhtään suurkaupunkia ei ole eikä yhtä selvää veturikuntaa. Suurimmassa kunnassa Hyvinkäällä on 43 000 asukasta.

Osa kunnista on pää-, oiko- tai rantaradan varressa olevia pääkaupunkiseudun kehyskuntia. Niissä on samanlaisia sosiaalisia ongelmia kuin pääkaupunkiseudulla. Joukossa on kuitenkin myös pieniä maaseutukuntia, kuten Sammatti ja Karjalohja.

Osa kunnista on vauraita ja vilkkaita kasvukuntia. Osa on taantuvia teollisuuspaikkakuntia, jotka ovat joiltain taloustunnusluvuiltaan jopa mustempia kuin Itä-Suomen synkimmät kunnat.

Kolmannes kunnista, kuten Hanko, Inkoo, Karjaa, Pohja, Siuntio ja Tammisaari, ovat kaksikielisiä. Niiden asioissa Sosiaalitaito tekee yhteistyötä ruotsinkielisen sosiaalialan osaamiskeskuksen kanssa. Sosiaalitaito edistää kuntien rakenteellista yhteistyötä ja ruotsinkielinen osaamiskeskus keskittyy ruotsinkielisten palveluiden kehittämiseen.

Sosiaalitaito kuuluu Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskusverkostoon. Siihen kuuluvat myös Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca ja Päijät-Hämeen ja Itä-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Verso.

Sosiaalitaito verkossa www.sosiaalitaito.fi
Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ESO verkossa www.eso.fi